

LBRIS

We know
books

Anibal Stoenescu
Din vremea ocupației
Atelierele grafice SOCEC & Comp., S. A.
București, 1927

PLANETA
BUCUREȘTI

Colecția *Planeta București* este inițiată și coordonată de
SILVIA COLFESCU

Anibal Stoenescu
FOST DIRECTOR AL PREFECTURII POLIȚIEI CAPELAIEI

DIN VREMEA OCUPAȚIEI

1916-1918

EDITURA VREMEA
BUCUREȘTI
2024

Se schimbă însă situația întru cât privește adevărul istoric, oricât de mică și neînsemnată ar fi contribuția mea sub raportul valorii documentare, căci absolut exacte sunt toate datele ca și toate faptele relatate aici; veracitatea lor nu poate primi vreo dezmințire.

Cronicar imparțial, înregistrând nemeșeșugit cele văzute, știute, sau auzite, nu am fost îngăduitor, nici aspru în comentarea actelor cu care unii rătăciți – puțini fiind de bună credință, mulți însă interesați – au izbutit să ne facă și mai tristă viața în neuitat de dureroasa epocă din noiembrie 1916, până în noiembrie 1918.

Vremea a nivelat multe, iar evenimentele însemnate ce s-au scurs de atunci încoace au înlocuit pătașiile ce la început credeam că nu se vor șterge din amintirea noastră. Am constatat că multe din cele notate ar fi fost uitate, dacă nu le-aș fi regăsit fixate pe peticele de hârtie, sub impresia vie a momentului. Pe toate acestea le redau astăzi, în credința că astfel numai se poate servi adevărul și numai astfel se va putea alcătui odată istoria veridică a acelor vremuri grele, ce noi, cei aflați în teritoriul și Capitala ocupată, am avut de îndurat.

A.S.

Din vremea ocupației

I

19 noiembrie 1916

Se zguduia Capitala de bubuitul neconținut al tunurilor. La Argeș se încheia primul act al marii drame a Neamului...

Cu două zile mai-nainte primisem o delegație a Consiliului de Război al Corpului II Armată prin care, în calitatea mea de ofițer mobilizat, eram numit apărător din oficiu al inculpaților trimiși înaintea aceluși consiliu: Cesar Pascu, avocat și cunoscut partizan liberal; Iordan Manolescu, patronul „Magazinului general” din Piața Sf. Anton; Iosef Wexler, angrosist de manufactură și Grünberg-Ruleta, patronul magazinului „Ruleta” din strada Lipscani.

Abaterea pentru care erau învinuiți era calificată: *răspândire și colportare de știri neadevărate cu privire la operațiunile armatei*, fapt prevăzut și pedepsit de C. J. M. și întărit de o recentă ordonanță a Corpului II Armată. Să reamintesc cazul care a făcut atâta vâlvă:

Prin ce împrejurare, ce nu s-a putut lămuri pe deplin din actele sumare încheiate în grabă de inspectorul de poliție O., s-a răspândit într-una din zile zvonul că armata noastră a repercutat o strălucită victorie înspre Zimnicea sau Pitești,

capturându-se respectabilul număr de 20.000 soldați dușmani!

După dezastrul de la Turtucaia, care după mine este cel mai dureros episod din întreaga noastră epopee; după retragerea din Transilvania efectuată în condițiile știute; după pierderea Olteniei și a nord-vestului Munteniei; după retragerea și pierderea Dobrogei; după atâtea înfrângeri dureroase și pierderi suferite în oameni și material, riscând dintr-un moment într-altul să vedem și Capitala ocupată, auzul știrii de mai sus venea ca un balsam de înviore, producând o destindere a nervilor celor înfrigați și doritori de știri mai bune. Și mărturisesc că bucuria a fost generală, însă, din nenorocire, de scurtă durată, știrea fiind imediat dezmințită, iar primii ei comentatori care arboraseră flamura tricolorului național – și după ei tot orașul – au fost dați judecății și trimiși înaintea Consiliului de Război.

Procesul s-a judecat sâmbătă 19 noiembrie.

Nu fără emoție și o ciudată strângere de inimă îmi reamintesc de acea zi cețoasă în care o ploaie fină, mânată de vântul nordic, îmi biciuia obrazul în drumul spre sala de ședințe.

Văzduhul tremura mai la fiecare clipă de canonada de la Argeș, 30 km departe de Capitală, și nespus de mare îmi era jalea suflătoare la vederea refugiaților evacuați din zonele de război, forfotind fără căpătâi pe ulițele Capitalei în căutarea unui adăpost, cărându-și puținul avut ce putuseră salva în grabă, în clipa începutului de bejenie.

Îmi dădeam seama, instinctiv, după cele ce vedeam pregătindu-se în vederea evacuării Capitalei, că cel puțin până aici partida era pierdută și

o neliniște chinuitoare, pe nesimțite, își făcea loc în sufletul meu îndurerat.

Stăpânit de aceste sentimente, am pledat afa-cerea ce mi se încredinșase, cum am putut mai bine, rugând Consiliul de Război prezidat de Colonelul Boboc, să nu rostească condamnarea cerută de Comisarul regal G. Niculescu-Bolintin, în scopul – zicea el – „*de a se statua un exemplu pentru viitor, ci, din contră, să pronunțe, cu un moment mai degrabă achitarea celor cari se bucurase la auzul unei știri ce din nenorocire a primit o des-mințire așa de brutală.*”

Consiliul nu a achitat însă decât pe d. Manolescu, condamnând la câte trei luni închisoare pe ceilalți coacuzăți.

Ferește-ne, Doamne, de război și de hotărârile date spre a se statua un exemplu pentru viitor!

II

20 noiembrie 1916

Deși mobilizat în Batalionul de jandarmi de pe lângă Prefectura Poliției Capitalei, totuși continuam a conduce și serviciul meu din Prefectură, având în plus și biroul de mobilizare, în care calitate eram în permanent contact cu titularul de atunci al Prefecturii, G. Corbescu, unul din cei mai harnici care s-au perindat pe la Poliția Capitalei.

Observasem de câteva zile în curtea din dosul Prefecturii 5 sau 6 automobile, din cele rechiziționate, încărcate cu geamantane și gata de plecare.

Frigurile exodului spre Moldova cuprinseseră aproape toată lumea, inclusiv personalul polițienesc, afară de unii funcționari care, mai fericiți, aveau misiuni oficiale ca Directorul Prefecturii, Mișu Cantuniari, cunoscător al limbii rusești și care se afla în acel timp la Moscova, însoțind sărmanul tezaur al Băncii Naționale, dus peșcheș aliștilor noștri pravoslavnici!

Se ghicea după pregătirile secrete ce se făceau de unii funcționari superiori și în tot cazul după supraexcitarea ce nu puteau să și-o ascundă, că eram în preziua unor grave evenimente.

Zi și noapte uruitul căruțelor de tot felul nu mai înceta. Barierele Pantelimon și Colentina erau neîncăpătoare pentru miile de vehicule ce se înghesuiau care mai de care să apuce mai degrabă drumul pribegiei salvatoare...

Zvonurile răspândite cu atâta persistență de presa străină și locală (spune un povestitor al acelor scene¹) despre barbariile învingătorului îngroziseră populația și în special pe părinți ai căror copii se credeau a fi în primul rând amenințați. Evacuarea cercetașilor spre Moldova era de natură a da o confirmare oficială acestor temeri. Curajul acelor care, înfruntând panica generală, au rămas totuși la datoria lor, se putea măsura după graba și spaima civililor fugari, pe care nici o obligație oficială nu-i reclama în Moldova, frica singură gonindu-i din fața ocupanților...

Trenurile nu mai circulau. Știri precise despre adevărata situație a lucrurilor lipseau cu desăvârșire și de aici zvonurile cele mai fantastice se exagerau de la un om la altul.

¹ Al. Tzigara-Samurcaș: Mărturisiri Silite

Întrebând în dimineața zilei pe Prefect dacă și funcționarii din serviciile interioare ale Prefecturii urmau să plece în Moldova, mi-a răspuns că *nu*, justificându-mi că numai acei care au luat parte la „arestarea streinilor” în ziua decretării mobilizării sunt indicați de guvern să plece, de teama răzbunării sau represaliilor la care ar fi expuși, fiind găsiți de dușmani la ocuparea Capitalei, idee cu care începusem să ne obișnuim... Natural că argumentul adus a fost liniștitor pentru funcționarii care nu se găseau în această categorie și care nu luaseră parte la operația arestării supușilor statelor cu care eram în război.

Lipsa de discernământ de care au dat dovadă organele polițienesti superioare ordonând arestarea tuturor străinilor, fără excepție, a fost patentă.

Excluzând pe suspecti și spioni, urma nemijlocit, din capul locului, să se facă distincția între străinii propriu-ziși care nu aveau legături cu țara noastră și între străinii *Heimatlos*, născuți în România, dintre care mulți aveau copii pe frontul nostru!

Apoi, de ar fi să cred cele auzite de mine cu privire la tratamentul aplicat unora dintre străini (foarte mulți din nenorocire) care s-au plâns că au fost jefuiți cu ocazia arestării și percheziționării!

III

Tunul la Argeș încetase. Neliniștea și nervozitatea cuprinsese și mai mult pe bucureșteni. Seara, pe la 7-8, revenind la cazarma jandarilor, am rămas foarte surprins văzând Prefectura luminată cum nu mai fusese din ajunul

intrării noastre în război. Am fost imediat pus la curent cu trista noutate a capitulării Bucureștilor devenită de neînălțurat după înfrângerea de la Argeș, - dușmanul punându-ne ca primă condiție aprinderea tuturor luminilor din oraș, ce de la mobilizare și pân-acum fusese complet în beznă, de teama atacurilor nocturne ale zepelinelor.

Tot în acea zi guvernul nostru se refugiase în Moldova... În cap cu Prefectul Corbescu, aproape întreg personalul polițienesc, cu excepția a 2 inspectori și foarte puțini comisari și subcomisari, părăsise Capitala și nu am mai găsit la Divizia de urmăriri decât vreo câțiva agenți de poliție și pe bătrânul comisar de siguranță Constantin Crăcănel.

Automobilele din dosul Prefecturii, ce de atâtea zile așteptau gata de plecare, dispăruseră!

În cabinetul Prefectului am găsit instalat pe Lupu Kostaki, reprezentantul guvernului, împuternicit ca atare pe timpul ocupației dușmane, pe D-nii Emil Petrescu, primarul orașului, Al. Crăsnaru de la ministerul de Interne, Nenișescu fost ministru, cunoscut pentru sentimentele sale germanofile, înfeudat cu desăvârșire la politica urmată de acei care aveau ca șef pe Petre Carp și care mai târziu, tot în timpul ocupației dușmane au alimentat și întreținut, din fericire fără succes, campania antidinastică.

Prezența acestor personaje, la acea oră, în localul Prefecturii, a fost pentru mine confirmarea dureroasei realități ce peste puțin timp urma să se înfăptuiască.

Pentru executarea dispozițiilor ce aveam, am expediat spre afișare ordonanța prefectorială tipărită la tipografia „Monitorul Oficial” cu câteva zile

mai înainte în vederea evenimentului important al ocupării orașului. În acea faimoasă ordonanță, semnată „General Al. Mustață” locțiitorul Prefecturii Poliției aducea la cunoștința locuitorilor Capitalei tristul eveniment al capitulării, al retragerii armatei și a guvernului. Bucureștenii erau invitați să aprindă luminile, să lase porțile și ușile locuințelor nezăvorâte și să nu opună nici o rezistență la intrarea armatelor aliate în oraș. Se mai cerea tuturor o purtare cuviincioasă față de ocupanți, oferindu-le cu bunăvoință găzduirea, iar acei care încă posedau arme să le depoziteze în curtea Primăriei. Ordonanța prevedea în plus, pentru *contravenienți, pedeapsa ca împușcarea sau, mai dulce: cei cari nu se vor conforma etc., etc. vor fi executați.*

Lupu Kostaki
Reprezentantul guvernului în teritoriul ocupat

Autorii acestei ordonanțe, în graba lor, au uitat să arate cine va aduce la îndeplinire sancțiunea prevăzută a pedepsei cu moarte...

Și fiindcă este vorba de această nenorocită ordonanță, afirm că paternitatea ei pe nedrept este atribuită generalului Mustață al cărui nume figura tipărit în josul ei.

De altfel, în toate ocaziile, ori de câte ori a fost vorba, generalul Mustață a protestat și nu s-a recunoscut autorul ordonanței cu pricina, din primul moment chiar.

Adevăratul autor, sau mai bine zis adevărații autori ai odioasei ordonanțe, la înapoierea lor din Moldova, în noiembrie 1918, nicidecum nu au găsit necesar gestul cavaleresc să ia din sarcina generalului Mustață răspunderea ce pe nedrept i se atribuie.

Generalul Mustață era mobilizat la Comandamentul jandarmeriei rurale, iar detașarea sa la Prefectură pe timpul absenței titularului, după cum prevedea decizia Ministrului de Interne V. Morțun, se datorează, după cum se vorbea în acel timp, amestecului unui influent personaj liberal, care ar fi avut anume interes ca generalul să rămână în teritoriul ocupat; de asemenea, și împrejurării că guvernul, crezând că face un serviciu populației bucureștene, a ținut să încredințeze reprezentarea intereselor generale numai personajelor filogermane, cum era, spre exemplu, Lupu Kostaki.

Generalul Mustață făcuse dovada părerilor și sentimentelor sale, publicând un articol cu conținut favorabil Puterilor Centrale, într-o gazetă, puțin timp mai-nainte de intrarea noastră în război, așa că și din acest punct de vedere, prezența sa ca interimar în fruntea Prefecturii Poliției Capitalei își găsește oarecare explicație...

În graba plecării, cei în drept uitând să anunțe pe generalul Mustață despre acest lucru, nu ne-a fost tocmai așa ușor să-i găsim adresa pe care nimeni la Prefectură nu i-o cunoștea. Abia într-un târziu, pe la 12 din noapte, un agent izbutind să i-o afle în str. Sf. Voievozi, după o jumătate de oră, generalul s-a prezentat la serviciu unde a găsit reunite persoanele arătate mai sus.

IV.

23 noiembrie 1916

Din Batalionul de jandarmi pedestri, rămăsese în Capitală un detașament de 375 rezerviști și 4 ofițeri (printre care și scriitorul acestor rânduri), inclusiv căpitanul Ignatie Mircea, cunoscutul comerciant și proprietar din Bulevardul Academiei. Acest detașament împreună cu Batalionul de milițieni pus sub comanda maiorului Prezan (fratele generalului Prezan care a avut un rol așa de important în războiul nostru de întregire) ajutați și de cei 4-500 sergenți de oraș din Poliție rămași nemobilizați, aveau misiunea să facă paza interioară a Capitalei, împiedicând jefuirea de către răufăcători a palatelor, locuințelor, băncilor, muzelelor, depozitelor de alimente etc., retrăgându-se în cazărmi în momentul intrării armatelor „aliate”.

Zilele de 21 și 22 noiembrie cu cerul lor mohorât, ploios din când în când, s-au scurs greu, de nedescris.

Aceleași fețe îngrijorate pe care stau întipărite durerea și neliniștea; convoaie nesfârșite, trăsuri

regimentare, detașamente răzlețite căutând să se orienteze în retragere. Pentru a le veni în ajutor, postasem în diferite părți ale orașului jandarmi și sergenți de oraș cu ordine ca să indice celor în retragere cât mai bine barierele și punctele de ieșire în direcția N. E.

Cine n-a citit dintre noi „Debâcle” a lui Zola? S-ar părea uneori că imaginația romancierului atinge culmile unei fantezii bolnăvicioase în descrierea retragerii de-a valma a soldaților francezi.

Cele petrecute însă după lupta de la Argeș, retragerea trupelor noastre așa cum s-a făcut; dezertorii care umblau fără rost prin oraș aruncându-și armele prin curțile oamenilor sau în râul Dâmbovița; apoi, dezgustul și indignarea ce ne producea trecerea (tocmai acum!) cu un alai de bâlci, pe Bulevardul de la Obor spre Cotroceni, a unei divizii rusești dintre cele mult așteptate să întărească aripa noastră stângă la Argeș, pentru ca, ajungând la marginea vestică a orașului, s-o croiască la fugă înapoi spre a nu cădea prizonieră... Apariția unui parlamentar german în mare ținută într-un automobil cu pajură nemțească, însoțit de doi ofițeri români și legat la ochi (ce rost mai avea o asemenea precauție zădărnice?) toate, toate erau de natură să pună capăt oricărei speranțe.

Dar ce am mai fi putut nădăjdui în acele tragice momente?

Detaliile capitulării s-au aranjat cu parlamentarul german în cabinetul Prefectului Poliției în prezența Primarului orașului, Emil Petrescu și a celor doi înalți funcționari de la Ministerul de Interne, Lupu Kostaki și Crăsnaru, parlamentarul

primind asigurarea că trupele ocupante nu vor fi atacate la intrare, ca în Belgia.

Prima patrulă germană compusă din 10 infanteriști, sub comanda unui tânăr sublocotenent mărunțel, blond, cu ochii albaștri, stropit cu noroi din tălpi până în creștet, având în mâna stângă o grenadă, iar în dreapta un revolver, și-a făcut apariția pe Bulevardul Elisabeta, oprindu-se în curtea Prefecturii la 2 ½ p. m.

Se credea că trupele dușmane își vor face intrarea în oraș pe bariera Bolintin unde se duseseră primarul orașului Emil Petrescu, ajutorul său, avocatul Titu Popovici și alte personaje, în automobile cu steaguri albe. Intrarea lor, la început, s-a făcut pe șoseaua Târgoviște.

Îmi reamintesc cu această ocazie de un subofițer rus, beat criță, care, în momentul intrării primei patrule germane în curtea Poliției, ne cerea să-i arătăm direcția spre gara Obor și repeta întruna cuvintele: *Obor, gara obor; romanschi, ruschi brat!*... Opuând rezistență în momentul arestării de către patrulă și amenințând cu revolverul, puțin a lipsit să nu fie împușcat de ofițer, care l-a cruțat însă, asigurându-l eu că nu mai sunt alți ruși în curte, ci numai „dieser betrunkenen unteroffizier”...

După terminarea acestei scene, ofițerul neamț a cerut să-i semnăm un „protokol” doveditor că el a intrat primul în „Cetatea București”, onoare la care m-am sustras. În acest interval, curtea Prefecturii s-a umplut cu detașamente dușmane...

Infandum, regina, jubes, renovare dolorem. Povestind aceste scene triste, ochii îmi prind a se umezi și parcă durerea în suflet îmi revine cu mai multă tărie...